

Original Article

การปรับตัวของคณะละครนาฏศิลป์ไทยในสถานการณ์การระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 (COVID-19)

ฤทธิรงค์ จิวากานนท์

ภาควิชาศิลปการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อีเมล Ritirong.J@chula.ac.th

Adjustment of Traditional Thai Dance Troupes During the COVID-19 Pandemic

Ritirong Jiwakanon

Department of Dramatic Arts, Faculty of Arts, Chulalongkorn University

E-mail: Ritirong.J@chula.ac.th

Received: June 26, 2021

Revised: July 1, 2021

Accepted: July 1, 2021

Published: December 30, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นบทสังเคราะห์กรณีตัวอย่างการปรับตัวของคณะละครนาฏศิลป์ 2 ตัวอย่าง คือ (1) การบริหารจัดการของคณะละครชาตรีจังหวัด ปรังน้ำใจ (2) การบริหารจัดการของ คณะนาวพจนนาฏศิลป์ คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์ และคณะนาฏศิลป์ถนิมภากรณ์

เพื่อถอดบทเรียนด้านการบริหารจัดการคณะละครให้อยู่รอดในสถานการณ์การระบาดเชื้อโควิด-19 คณะละครชาตรีจังหวัด ปรังน้ำใจ เป็นหนึ่งในคณะละครที่ประกอบอาชีพแสดงนาฏศิลป์ไทยในบริเวณศาลท่านท้าวมหาพรหม (สี่แยกเอราวัณ) ได้บูรณาการธุรกิจเพื่อตอบสนองลูกค้าต่างชาติระหว่างสถานการณ์การระบาดเชื้อโควิด-19 คณะนาวพจนนาฏศิลป์ คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์ และนาฏศิลป์ถนิมภากรณ์ได้บริหารจัดการคณะละครแบบ “ประสมโรง” เพื่อคงรายได้ระหว่างการระบาดของเชื้อโควิด-19

คำสำคัญ: การบริหารจัดการการแสดง, ศิลปะการแสดง, โรคระบาดโควิด-19, นาฏศิลป์ไทย

Abstract

This research article is a synthetic of 2 case studies that are: (1) The management of Jongkul Prongnamjai Dance Troupe (2) The management of Navaporn Nartasil Troupe, Pimthai Nartasil troupe, and Nartasil Thanim Phaphorn troupe.

To get a lesson learned how they adjust the Thai dance troupes during the COVID-19 pandemic. Jongkul Prongnamjai Dance troupe is a dance troupe performing at Four-Faced Buddha shrine (Erawan intersection). The troupe integrates arts and business to reach foreign customers' requests during the COVID-19 pandemic. Navaporn Nartasil troupe, Pimthai Nattasil troupe, and Nattasil Thanim Phaphorn troupe use the “Key Partners” (Prasomrong) business model to maintain income during the COVID-19 pandemic.

Keywords: Performing arts management, Performing arts, COVID-19 pandemic, Thai Traditional Dance

บทนำ

ตั้งแต่เกิดสถานการณ์การระบาดของเชื้อโควิด-19 ขึ้นในประเทศไทย เมื่อต้นปี พ.ศ. 2563 จนกระทั่งปัจจุบัน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมในทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการศึกษา โดยเฉพาะผู้คนที่ประกอบอาชีพด้านศิลปวัฒนธรรมทางการแสดง ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การสื่อสารปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลโดยตรง อีกทั้งยังเชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จนถึงอุตสาหกรรม การแสดงที่มีนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก ผลกระทบที่ชัดเจนมาก คือ มาตรการภาครัฐที่ไม่อนุญาตให้มีการรวมตัวกันของกลุ่มคนจำนวนมาก หรือมาตรการจำกัดจำนวนคนในการจัดกิจกรรมใด ๆ โดยเฉพาะสถานที่ที่เป็นโรงมโหรีสพ โรงภาพยนตร์ โรงละคร

การเสกศิลปะการแสดงมีปัจจัยสำคัญ คือ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักแสดงและคนดู และการอยู่รวมกันของคนหมู่มาก เพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ทางศิลปะโดยตรง อย่างที่เรียกว่า “ตาดูหูฟัง” ซึ่งตรงกันข้ามกับมาตรการป้องกันการระบาดของเชื้อโควิด-19 โดยสิ้นเชิง ยิ่งกว่านั้นผู้ประกอบการและผู้ประกอบอาชีพด้านการแสดงก็ไม่สามารถดำเนินการผลิตผลงานขึ้นได้ด้วยเหตุว่าศิลปะการแสดงเป็นศิลปะรวมที่เกิดจากศิลปินหลายแขนงมาทำงานร่วมกัน ซึ่งแตกต่างกับศิลปะแขนงอื่นที่อาจถูกสร้างสรรค์ขึ้นโดยศิลปินเพียงคนเดียว ในเชิงเศรษฐกิจศิลปะการแสดงเป็นศิลปะที่มีการใช้ต้นทุนสูง นอกจากจะต้องใช้บุคลากรและศิลปินจำนวนมากแล้ว ยังต้องมีต้นทุนงบประมาณในการผลิตสูงอีกด้วย รายได้ของผู้ประกอบอาชีพด้านการแสดงคือการจำหน่ายบัตรเข้าชมจากคนจำนวนมาก เมื่อต้องเผชิญวิกฤตการระบาดของเชื้อโควิด-19 มาตรการการจำกัดคนดูการแสดงให้มีจำนวนครั้งหนึ่งหรือน้อยกว่าครั้งหนึ่งของจำนวนที่นั่งในโรงละครนั้น ทำให้เกิดภาวะที่เรียกว่า “ไม่คุ้มทุน” และมีความเสี่ยงต่อการขาดทุนทางธุรกิจสูง วิกฤตนี้เกิดขึ้นกะทันหันเช่นเดียวกันทั่วโลก ดังนั้น โรงละครหลายโรงต้องปิดตัวลง อาจจะเป็นการชั่วคราวหรือบางโรงละครอาจต้องปิดถาวร เพราะแบกรับการขาดทุนไม่ไหว เมื่อผู้ประกอบการหลายคนคาดการณ์แล้วว่าการระบาดของเชื้อโควิด-19 จะต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน

อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้ประกอบการด้านธุรกิจการแสดงหลายคนพร้อมต่อสู้กับวิกฤตดังกล่าว โดยคิดค้นวิธีการนำเสนอผลงานผ่านช่องทางอื่นนอกเหนือจากการเข้าชมการแสดงในพื้นที่โรงละคร มีการปรับแผนธุรกิจหลากหลายรูปแบบเพื่อรักษาสถานคนดู โดยจัดการให้คนดูยังสามารถชมการแสดงได้ แม้แต่ตัวศิลปินเองยังพยายามสร้างงานชิ้นใหม่แล้วเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ต่อเรื่องกับคนดูที่ติดตามผลงาน ถึงแม้จะไม่ได้สร้างรายได้ แต่ก็ยังเป็นเวลาของการได้ฝึกทักษะของตัวเอง และแบ่งปันความคิดสร้างสรรค์กับคนดู

ระหว่างการระบาดของเชื้อโควิด-19 เข้าสู่ระลอกที่สอง เริ่มเห็นการปรับตัวของธุรกิจด้านการแสดงหรือธุรกิจบันเทิงหลายแห่งทั่วโลกชัดเจนขึ้น หลังจากที่ลองผิดลองถูกอยู่ในระยะแรกเริ่มจากการนำผลงานการแสดงที่ออกแสดงมาแล้ว นำมาเผยแพร่อีกครั้งทางสื่อออนไลน์ และเริ่มค้นพบว่าสิ่งนี้ตอบสนองความต้องการของผู้คนที่สนใจด้านการแสดงเป็นอย่างดี อีกทั้งยังได้ฐานคนดูเพิ่มอีกด้วย โดยเฉพาะกลุ่มคนดูที่อยู่ห่างไกลหรืออาศัยอยู่ต่างประเทศ ต่อมาก็มมีการปรับแผนธุรกิจใหม่ให้การสื่อสารระหว่างกลุ่มคนดูและคณะละครมีประสิทธิภาพมากขึ้น จนกระทั่งทุกวันนี้ เกิดโมเดลธุรกิจด้านแสดงมากมายที่นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการปรับตัวของผู้ประกอบอาชีพด้านการแสดงให้รอดพ้นจากภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจอันเกิดจากวิกฤตการระบาดของเชื้อโควิด-19 นี้

สำหรับในประเทศไทย กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงที่สำคัญ คือ กลุ่มคณะละครที่ดำรงชีพด้วยการแสดงนาฏศิลป์ไทย ซึ่งโดยมากเป็นการว่าจ้างแสดงมากกว่าจะเป็นรูปแบบธุรกิจอย่างในต่างประเทศ คณะนาฏศิลป์เหล่านี้รับจ้างแสดงตามงานประเพณีต่าง ๆ ตั้งแต่ งานบวช งานแต่งงาน งานแก้บน งานวันเกิด งานสังสรรค์ต่าง ๆ ตลอดจนงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งมีชาวต่างชาติเป็นกลุ่มลูกค้าหลัก เช่น งานแสดงนาฏศิลป์ในร้านอาหารไทย ในโรงแรม และแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ แต่เมื่อเหตุการณ์การระบาดของเชื้อโควิด-19 เกิดขึ้น ทำให้กิจกรรมการงานต่าง ๆ ถูกยกเลิกหรือลดขนาดลง นักท่องเที่ยวที่เคยมีจำนวนมากก็หายไปหมด ทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้ประกอบการด้านนี้อย่างมาก

จึงเป็นคำถามที่น่าสนใจว่า กลุ่มคนที่ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงจะมีทางออกอย่างไรในการสร้างรายได้ให้อยู่รอดเพื่อดำรงชีพและรักษาอาชีพของตน รวมทั้งการรักษาคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ต่อไป การรักษารฐานคนดู และการเตรียมพร้อมเพื่อจะกลับมาใหม่ในภาวะปกติ

บทความวิจัยนี้ เป็นการสังเคราะห์งานวิจัย 2 เรื่องที่นำมาเป็นกรณีศึกษา เพื่อถอดบทเรียนการปรับตัวของคณะละครที่ประกอบอาชีพด้านนาฏศิลป์ไทย ให้เห็นแนวคิดและการบูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์กับแผนธุรกิจที่เกิดจากภาวะวิกฤตการระบาดของเชื้อโควิด-19 โดยคาดหวังว่าจะเป็นแนวทางการรับมือการถดถอยทางเศรษฐกิจในสภาวะไม่ปกติที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

งานวิจัยทั้ง 2 เรื่องที่นำมาสังเคราะห์ เป็นงานวิจัยของนิสิตระดับมหาบัณฑิตในหลักสูตรสหสาขาการจัดการทางวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่

1. การปรับตัวของวัฒนธรรมการแสดงยุคโควิด-19 กรณีศึกษา การรำแก้บนของคณะละครชาตรีจังหวัด ปรังน้ำใจ ของ นางสาวพรกมล เกิดกุล นางสาวภคพร รัตน์โรจนกุล และ นางสาวพิมพ์ลลิตภัทร รกภิรมย์ (Kerdkul et al., 2021)

2. การบริหารจัดการคณะละครรำแบบ “ประสมโรง” ของ คณะนัฏนาฏศิลป์ คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์ และคณะนาฏศิลป์ถนิมภารณ์ ของ นางสาวณัฐธิดา ชมแก้ว (Chomkeaw, 2021)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ต่อวงการอาชีพที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดง
2. เพื่อถอดบทเรียนการบริหารจัดการการแสดงเพื่อแก้ปัญหาของกลุ่มคณะละครจากกรณีศึกษา
3. เพื่อเป็นแนวทางการแก้ปัญหาสำหรับกลุ่มคณะละครอื่น ๆ หากเกิดเหตุการณ์วิกฤตในอนาคต

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการดำเนินการศึกษาเป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษา 2 แห่ง ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) กรณีตัวอย่าง การบริหารจัดการของคณะละครชาตรีจังหวัด ปรังน้ำใจ

2) กรณีตัวอย่าง การบริหารจัดการของคณะนัฏนาฏศิลป์ คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์ และคณะนาฏศิลป์ถนิมภารณ์

2. ระเบียบวิธีวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพจากแหล่งข้อมูลเชิงเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้อง และสังเกตการณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากข้อมูลทางเอกสารแล้วยังมีการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง โดยครอบคลุมเนื้อหาข้อมูลช่วงที่เกิดวิกฤตเชื้อโควิด-19 ระบาด ทั้งในช่วงระลอกที่ 1 (ช่วงต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563) และช่วงระลอกที่ 2 (ช่วงต้นเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2563)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลประกอบกับผลสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในกรณีองค์กรภาครัฐและองค์กรภาคเอกชน

5. การสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อถอดบทเรียน

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

อาชีพรำละครเป็นอาชีพของคนไทยมาช้านาน แต่เดิมเป็นที่นิยมมาก เพราะนาฏศิลป์ไทยให้ทั้งความบันเทิงแก่คนดู และถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมและงานประเพณีต่าง ๆ แต่ในปัจจุบัน เมื่อผู้คนและสังคมเปลี่ยนแปลง การดำรงอยู่ของอาชีพรำละครก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย ดูเหมือนความต้องการเพื่อการบันเทิงจะลดน้อยไปมาก จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มที่ยังเข้าใจและสนใจละครเท่านั้น ทุกวันนี้ คณะละครรำที่ยังดำรงอาชีพอยู่ได้ก็ด้วยการว่าจ้างเพื่อแสดงในงานพิธีกรรม หรือเป็นไปตามประเพณีที่สืบทอดกันมา เช่น รำเพื่อแก้บนตามศาลตามวัดต่าง ๆ หรือว่าจ้างเพื่อแสดงในงานศพ เป็นต้น ส่วนด้านสร้างความบันเทิงนั้น เจ้าของคณะละครก็ต้องมองหากลุ่มคนดูใหม่ที่พบมากคือกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ต้องการมีประสบการณ์ได้สัมผัสกับศิลปวัฒนธรรมของไทย นาฏศิลป์

ไทยจึงเป็นหนึ่งในทุนทางวัฒนธรรมอย่างดีเลิศที่เสริมสร้างเศรษฐกิจให้ประเทศไทย

ลักษณะการจัดการคณะละครจำเป็นลักษณะการว่าจ้าง เป็นเช่นนี้มาตั้งแต่สมัยก่อน ไม่เคยเปลี่ยนแปลง ดังนั้นในการแสดงแต่ละครั้งจึงต้องมี “งาน” และจะต้องมี “เจ้าภาพ” เพื่อเป็นแหล่งทุนให้เกิดการแสดงขึ้นในงาน การแสดงก็เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเจ้าภาพว่าจะแสดงเพื่ออะไร เช่น เพื่อแก้บน เพื่อฉลองวันเกิดญาติผู้ใหญ่ เพื่อแห่หน้าคนในงานบวช เป็นต้น นอกจากนี้ยังเห็นการแสดงนาฏศิลป์ไทยในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นตัวแทนเพื่อสื่อสารกับชาวต่างชาติต่างวัฒนธรรม ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นงานว่าจ้างทั้งสิ้น ดังนั้น จะเห็นว่าอาชีพรำละครเป็นอาชีพที่ต้องพึ่งปัจจัยภายนอกเสมอ เช่น คณะละครจะมีงานว่าจ้างมากหรือน้อยก็ต้องขึ้นอยู่กับการขึ้นลงของภาวะเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม คณะละครรำจึงมักจะไม่มีมั่นคงยั่งยืนหรือเติบโตได้เหมือนธุรกิจสาขาอื่น

ด้วยเหตุนี้ เมื่อเกิดเหตุการณ์การระบาดของเชื้อโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อภาวะทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม จึงทำให้คณะละครจำเป็นต้องปรับตัว คิดค้นวิธีกาแผนธุรกิจรูปแบบใหม่เพื่อสอดคล้องกับแนวคิด “ปกติใหม่” (New Normal) ที่จะทำให้ผู้ประกอบการอาชีพเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงสามารถสร้างรายได้ในช่วงวิกฤตนี้

บทความวิจัยนี้จึงยกเอากรณีศึกษา 2 ตัวอย่าง คือกรณีการดำเนินธุรกิจ “รำแก้บน” ของคณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ และกรณีการบริหารจัดการแบบ “ประสมโรง” ของคณะนาฏนาฏศิลป์ คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์ และคณะนาฏศิลป์นิม-ภาภรณ์ มาถอดบทเรียนความสำเร็จเพื่อเป็นแนวทางนำไปประยุกต์ใช้กับคณะละครอื่น ๆ ต่อไป

ที่มา <https://twitter.com/thaipbs/status/1268453513924767744?lang=fa>

รูปที่ 1 คณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ (The Chatri Drama Jongkon Prongnamjai Art Troupe)

คณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ

คณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ เป็นคณะละครชาตรีที่มีที่ประสพการณ์และประวัติอันยาวนานมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ในกลุ่มที่เรียกว่า “ละครหลานหลวง” ประกอบอาชีพด้านนาฏศิลป์ไทยมาโดยตลอด ในปัจจุบันเป็นหนึ่งในสี่คณะละครที่แสดงประจำอยู่ที่ศาลท่านท้าวมหาพรหม¹ (มุมสี่แยกราชประสงค์ บริเวณโรงแรมเอราวัณ กรุงเทพฯ) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา แต่ละวันจะมีคณะละครประจำ 2 คณะ แบ่งเป็นรอบกลางวันและรอบเย็น สลับเวียนกันไป

บุคลากรหลักของคณะละครจกกล โปร่งน้ำใจ มีทั้งหมด 29 คน² ประกอบด้วย คุณชูเกียรติ แก้วฟ้าเจริญ (ผู้จัดการ) คุณจากรุวรรณ สุขสาคร (ผู้จัดการด้านนาฏศิลป์) นางรำ 14 คน และนักดนตรี 8 คน นอกจากนี้ยังมีบุคลากรทำงานเบื้องหลังอีกจำนวนหนึ่ง เช่น ผู้ช่วยแต่งตัว และหมู่ลูกศิษย์

คณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ ได้กำหนดคุณภาพของผลงานให้เป็นที่ยอมรับโดยมีมาตรฐาน และมีนโยบายดูแลบุคลากรภายในคณะ ดังนี้

1. นางรำมีฝีมือในการรำที่ดี ดูแลสุขภาพร่างกายเป็นอย่างดี และมีการกำหนดอายุ

¹ ปัจจุบัน (พ.ศ. 2564) คณะละครที่แสดงประจำที่ศาลท้าวมหาพรหม มีทั้งหมด 4 คณะ คือ (1) คณะจกกล โปร่งน้ำใจ (2) คณะรวมศิลป์ (3) คณะดำรงนาฏศิลป์ (4) คณะกนกพร

² ข้อมูลปัจจุบัน พ.ศ. 2564

2. เครื่องแต่งกายต้องสวยงาม มีการปรับปรุง และจัดหาใหม่อยู่เสมอ

3. เครื่องดนตรีต้องอยู่ในสภาพดี พร้อมใช้งานเสมอ ส่วนเครื่องดนตรีที่ปลดแล้วจะนำไปส่งมอบให้โรงเรียนที่ต้องการหรือมอบให้กับโรงเรียนที่ขาดแคลนเครื่องดนตรีไทย หรือบริจาคให้คณะละครที่เพิ่งจัดตั้งใหม่ เป็นการช่วยเหลือผู้ร่วมอาชีพ

4. บุคลากรทุกคนในคณะได้รับประกันสังคม และเสียภาษีที่ถูกต้องตามกฎหมาย

5. บุคลากรที่อายุมากแล้ว ยังได้รับการช่วยเหลือ และมอบหมายงานอื่นให้ทำ เช่น การปักเครื่องละคร ปรับปรุงซ่อมแซมเครื่องละคร เป็นต้น

ทางด้านรายได้ คณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ ประกอบอาชีพรับ “รำแก้บน” ให้กับลูกค้าทั้งที่เป็นคนไทยและคนต่างประเทศจำนวนมาก โดยมีอัตราว่าจ้าง ดังนี้

ตารางที่ 1 อัตราว่าจ้างในการรำแก้บน (The rate of employment in the traditional Thai dance)

จำนวนนางรำ	อัตราว่าจ้างต่อครั้ง
2 คน	260 บาท
4 คน	360 บาท
6 คน	610 บาท
8 คน	710 บาท

หมายเหตุ. อัตราว่าจ้างนี้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่ พ.ศ. 2519

จะเห็นว่า นอกจากการแสดงที่มีคุณภาพแล้ว อัตราการว่าจ้างไม่แพง ทำให้คณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ เป็นที่นิยมของลูกค้า อีกทั้งยังเป็นหัวใจของมูลนิธิท่านท้าวมหาพรหม ให้ดำเนินกิจการมาโดยตลอด ด้วยเหตุนี้ ก่อนสถานการณ์การระบาดของเชื้อโควิด-19 การดำเนินงานของคณะละครชาตรีจกกล โปร่งน้ำใจ สามารถประกอบการได้เป็นอย่างดี สร้างรายได้จำนวนมากพอที่จะบริหารจัดการและดูแลบุคลากรให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่มีคุณภาพ แต่เมื่อเกิดสถานการณ์โรคระบาดที่ไม่ได้คาดหมายมาก่อน ในระลอกแรกของการระบาด ทำให้กิจการต่าง ๆ ต้องหยุดชะงักลงอย่างกะทันหัน เพราะมีคำสั่งปิดศาลท่านท้าวมหาพรหม เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2563 ทำให้ต้องหาทางสร้างรายได้ทางอื่นตามความถนัด

ของแต่ละคน รวมทั้งจัดการแสดงนาฏศิลป์ผ่านสื่อออนไลน์แล้วให้ผู้ที่ชื่นชอบนาฏศิลป์ไทยได้สนับสนุน โดยโอนเงินผ่านบัญชีธนาคาร แต่ก็ยังไม่สามารถประกอบอาชีพอยู่ได้

ถอดบทเรียนการบูรณาการเชิงธุรกิจในงานศิลปวัฒนธรรม

จนกระทั่งเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563 ศาลท่านท้าวมหาพรหมเปิดให้ผู้คนเข้าสักการะอีกครั้ง ด้วยมาตรการป้องกันการระบาด ประกอบกับสถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศที่ซบเซาลง นักท่องเที่ยวต่างชาติไม่สามารถเข้าออกเดินทางได้อย่างสะดวก ทำให้กลุ่มลูกค้าลดจำนวนลงอย่างมีนัยสำคัญ แม้ว่ากลุ่มลูกค้าคนไทยยังสามารถว่าจ้างแก้บนได้เช่นเคย ตามวิถีปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการระบาดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของรัฐบาล แต่ก็มีจำนวนน้อย เนื่องจากการรณรงค์ให้หลีกเลี่ยงการเดินทางและไม่ให้ไปอยู่ในที่ชุมชน

ปัญหาหลักคือ การขาดหายไปของกลุ่มลูกค้าชาวต่างชาติ ซึ่งเป็นแหล่งรายได้สำคัญของคณะ ทำให้คณะละครจึงต้องหาวิธีตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มนี้ให้ได้ จะพบว่า ปัจจัยสำคัญคือ การเชื่อมโยงระหว่างผู้ประกอบการ (ในที่นี้หมายถึงคณะละคร) กับกลุ่มลูกค้า เพื่อสื่อสารความต้องการของลูกค้า โดยเฉพาะกลุ่มลูกค้าที่เคยมาบน ณ ศาลท่านท้าวมหาพรหมด้วยตนเอง และต้องการแก้บน แต่ไม่สามารถทำได้ และปัจจัยอีกประการหนึ่ง คือ ทำอย่างไรให้กลุ่มลูกค้าใหม่ที่มีความเชื่อและศรัทธาในท่านท้าวมหาพรหม ได้สามารถบน และแก้บนได้ตามต้องการ

ดังนั้น องค์ประกอบของธุรกิจนี้ นอกจากจะประกอบด้วยคณะละครและลูกค้าแล้ว ยังจำเป็นต้องมี “ตัวกลาง” หรือ “คนกลาง” มาเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกด้วย ในที่นี้ คือ ผู้ประกอบอาชีพนำเที่ยวหรือไกด์ ที่คุ้นเคยกับกลุ่มลูกค้าเป็นอย่างดี นำความประสงค์แก้บนของลูกค้ามาว่าจ้างคณะละคร โดยมีขั้นตอนการบริหารจัดการ ดังนี้

1. ไกด์ นำความต้องการของลูกค้าต่างชาติที่ต้องการแก้บน พร้อมรายละเอียดสิ่งที่บนไว้ เช่น บนว่าจะถวายชุดรำกี่ชุด นางรำกี่คน เป็นต้น ลูกค้าพร้อมโอนเงินค่าว่าจ้างให้กับไกด์

2. เมื่อคณะละครได้รับทราบความต้องการของลูกค้าแล้ว ก็จัดแสดงรำแก้บน ต่อหน้าศาลท่านท้าวมหาพรหมเหมือนอย่างปกติ คือ มีการเอ่ยชื่อเจ้าภาพ (ผู้ว่าจ้าง) พร้อมถ่ายทำบันทึกเป็นวีดิทัศน์

3. ในกรณีที่ เป็นโกศประจำ จะชำระเงินว่าจ้างให้คณะละครหลังจบงานภายในวันนั้น แต่ถ้าเป็นโกศไม่ประจำ จะชำระเงินก่อนการแสดง

4. คณะละครนำส่งวีดิทัศน์ให้โกศตามข้อตกลง

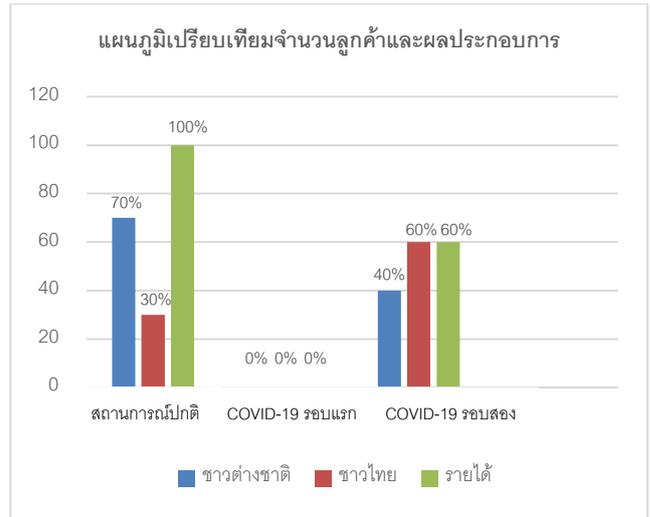
5. โกศ นำส่งวีดิทัศน์ที่บันทึกไว้ กลับไปยังลูกค้า

รูปที่ 2 แผนภูมิการว่าจ้างงาน (Employment chart)

ผลลัพธ์จากการบูรณาการเชิงธุรกิจ

จากการบูรณาการเชิงธุรกิจดังกล่าว พบว่า ผลประกอบการของคณะละครชาติวิจิตรศิลป์ ปรังน้ำใจ เริ่มกลับมาสร้างรายได้ อย่างน่าพอใจ แม้จะไม่เท่ากับที่เคยได้ก่อนเกิดสถานการณ์การระบาดของเชื้อโควิด-19 ก็ตาม ดังแสดงเปรียบเทียบในรูปที่ 3

หมายเหตุ. ข้อมูล ณ วันที่ 15 เมษายน 2564

รูปที่ 3 จำนวนลูกค้าและผลประกอบการในสถานการณ์ก่อนการระบาด สถานการณ์การระบาดระลอกที่ 1 (มีนาคม 2563) และสถานการณ์การระบาดระลอกที่ 2 (พฤษภาคม 2563) (Number of customers and turnover in the pre-pandemic 1st COVID-19 [March 2020] and pandemic 2nd COVID-19 [May 2020])

จากรูปที่ 3 จะพบว่า การบูรณาการใช้เครื่องมือสื่อออนไลน์ มาใช้กับการตอบสนองของลูกค้า ได้รับการตอบรับและประสบความสำเร็จพอสมควร แม้ว่าทั้งจำนวนลูกค้าและผลประกอบการจะไม่ได้เหมือนเดิม แต่ก็ได้ผลมากกว่า 50% ซึ่งนับว่าเป็นที่น่าพอใจ และสามารถทำให้คณะละครรอดจากวิกฤตนี้เป็นอย่างดี

ในกรณีคณะจกกล ปรังน้ำใจ แสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงมีโอกาสรอดจากสถานการณ์การระบาดเชื้อโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อถึงวิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างมาก การถอดบทเรียนดังกล่าว เป็นตัวอย่างสำคัญหนึ่งที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับธุรกิจทางการแสดงอื่น ๆ และสามารถเป็นบทเรียนที่เป็นประโยชน์ต่อการรับมือวิกฤตอื่นที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต จากผลสำเร็จของการบูรณาการการจัดการรูปแบบใหม่นี้ ทำให้คณะละครสามารถขยายฐานลูกค้า และเพิ่มจำนวนลูกค้าได้มาก โดยเฉพาะลูกค้าที่อยู่ในต่างประเทศ คาดว่า แม้สถานการณ์

จะกลับปกติแล้วก็ตาม รูปแบบการจัดการนี้จะเป็นอีกช่องทางสื่อสารการตลาดได้ดี

คณะละครนวนพราฏศิลป์ คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์ และคณะนาฏศิลป์ถนิมภากรณ์

คณะละครนวนพราฏศิลป์ คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์ และคณะนาฏศิลป์ถนิมภากรณ์ เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างในการบริหารจัดการธุรกิจด้านการแสดงที่สามารถถอดบทเรียนเพื่อประยุกต์ใช้สถานการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการปรับตัวของคณะละครทั้งสามนี้ นำแนวคิดการบูรณาการเชิงเศรษฐกิจที่เรียกว่า “ละครประสมโรง” ซึ่งหมายถึง “ผู้แสดงที่รับจ้างเล่นประสมโรงกับผู้แสดงอื่น ๆ ผู้แสดงเหล่านี้มักจะมีเครื่องละครเป็นส่วนตัว เมื่อมีผู้ว่าจ้างก็จะสามารถไปประสมโรงเล่นกับผู้แสดงอื่นได้โดยไม่ขัดข้อง” (Jiwakanon, 2003, p. 78) แนวคิดนี้เป็นลักษณะการบริหาร

จัดการคณะ “ละครนอก” ที่มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 นอกเหนือจากคณะละครแบบมีเจ้าของ หรือ “นายโรง” หรือแบบที่มีผู้อุปถัมภ์ การจัดการละครแบบ “ประสมโรง” เป็นทางรอดหนึ่งของผู้ประกอบอาชีพนาฏศิลป์แบบอิสระ ไม่ขึ้นอยู่กับคณะละครใดคณะหนึ่ง

ด้วยรูปแบบดังกล่าว ทำให้คณะละครนวนพราฏศิลป์ คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์ และคณะนาฏศิลป์ถนิมภากรณ์ รวมตัวกันบริหารจัดการในรูปแบบ “ประสมโรง” โดยทั้งสามคณะสามารถอยู่ในฐานะทั้งเป็นผู้รับงานเอง และเป็นผู้ถูกจ้าง หมายถึงว่าทั้งสามคณะจะช่วยกันหาลูกค้า รับว่าจ้างการแสดง แล้วนำมากระจายงาน ตามความถนัดและประสิทธิภาพของบุคลากรของแต่ละคณะ ประเด็นสำคัญ คือ ทั้งสามคณะมีความสามารถและลักษณะเด่นที่แตกต่าง ทำให้สามารถรับงานจ้างได้หลากหลายตรงตามความต้องการของผู้ว่าจ้างได้

ตารางที่ 2 ลักษณะของคณะละคร (Characteristics of the troupes)

คณะนาฏศิลป์	คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์	คณะนาฏศิลป์ถนิมภากรณ์
1. มีความสามารถด้านนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างดี รับผิดชอบงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานแก้วนงานมงคล งานศพ เป็นต้น 2. มีนางรำประจำคณะ และว่าจ้างนางรำอิสระ บางครั้ง 3. มีอุปกรณ์การแสดงและเครื่องละครเป็นของตัวเองพอสมควร	1. มีความสามารถด้านนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย 2. รับว่าจ้างงานการแสดงทั้งในและต่างประเทศ 3. ไม่มีเครื่องแต่งกายเป็นของตัวเอง	1. มีความสามารถด้านนาฏศิลป์ไทย 2. มีความสามารถผลิตเครื่องละครเอง เพื่อให้เช่า หรือจัดสร้างใหม่ตามความต้องการของลูกค้า

ตารางที่ 3 การรับจ้างงาน (Employment of the troupes)

ลักษณะการรับจ้างงาน	คณะนาฏศิลป์	คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์	คณะนาฏศิลป์ถนิมภากรณ์
รับงานเองโดยตรง	ประเภทงานที่รับ ได้แก่ งานแก้วนงานมงคลในโรงแรม งานศพ งานแห่กลองยาว และงานสร้างสรรคใหม่ ตามที่ลูกค้าต้องการ	1. งานประเภทเหมา แล้วกระจายงานให้คณะอื่น 2. งานสร้างสรรคใหม่ตามความต้องการของลูกค้า	งานนาฏศิลป์ทุกประเภท แล้วกระจายงานให้คณะอื่น
ถูกว่าจ้าง	1. งานร่วมแสดงกับคณะอื่น 2. งานจัดหานักแสดงได้ ค่าตอบแทนจากค่าตัวนักแสดง 3. งานช่วย ได้ค่าตอบแทนตามสินน้ำใจ	1. งานแสดง รับค่าจ้างเป็นค่าตัว 2. งานช่วย ได้ค่าตอบแทนตามสินน้ำใจ	1. งานเช่าชุดการแสดง ทั้งที่เป็นชุดระบำรำฟ้อน และชุดที่เป็นโขนละคร 2. งานแสดง รับค่าจ้างเป็นค่าตัวและค่าเครื่องแต่งกาย

จากตารางที่ 2 จะเห็นว่า คณะนักรบศิลป์เป็นคณะที่มีบุคลากรหลัก คือ นักแสดง ทั้งที่เป็นนักแสดงประจำและนักแสดงอิสระที่ว่างมาทำงาน ส่วนคณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์นั้น นอกจากจะสามารถรับงานประเภทนาฏศิลป์ไทยแล้วยังรับงานประเภทนาฏศิลป์ร่วมสมัยได้อีกด้วย ทำให้ได้ลูกค้าทั้งที่อยู่ในประเทศและต่างประเทศ ขณะที่คณะนาฏศิลป์ถนิมภาภรณ์เน้นการสร้างเครื่องแต่งกายหรือเครื่องละครเป็นหลัก ทั้งที่ให้เช่าและใช้ในการแสดงที่รับว่าจ้างมา

ที่มา www.facebook.com/นักรบนาฏศิลป์

รูปที่ 4 คณะนักรบนาฏศิลป์ (Na-Wa-Porn Nattasin Troupes)

ที่มา www.facebook.com/รับงานรำ-รำไทย-การแสดงนาฏศิลป์ไทย-ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

รูปที่ 5 คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์ (Pim-Thai Nattasin Troupes)

ที่มา www.facebook.com/นาฏศิลป์-ถนิมภาภรณ์

รูปที่ 6 คณะนาฏศิลป์ถนิมภาภรณ์ (Nattasin-Tha-Nim-Pha-Porn troupes)

ถอดบทเรียนการบริหารจัดการแบบ “ประสมโรง”

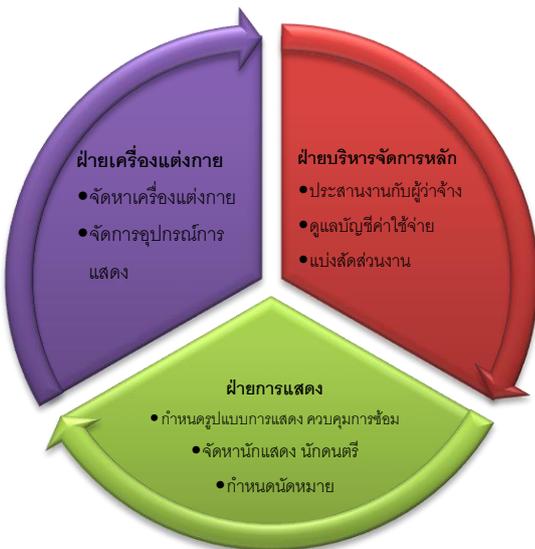
แม้ว่าคณะนักรบศิลป์ คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์ และคณะนาฏศิลป์ถนิมภาภรณ์ ต่างมีการบริหารจัดการเป็นอิสระ แต่ทั้งสามคณะมีการประสานงานเชิงธุรกิจร่วมกัน เพื่อเพิ่มจำนวนลูกค้าและลดต้นทุน มีเป้าหมายธุรกิจในทิศทางเดียวกัน นอกจากจะสร้างรายได้ที่สม่ำเสมอให้แก่สมาชิกในคณะแล้วยังมีการพัฒนาบุคลากรรุ่นใหม่ขึ้นมา โดยเฉพาะนักแสดงรุ่นใหม่ที่น้อยประสบการณ์ เปิดโอกาสให้เสริมสร้างประสบการณ์ตัวเองโดยร่วมทำงานกับมืออาชีพ ในขณะเดียวกันก็ทำให้คณะละครรับงานได้มากขึ้นอีกด้วย

นอกจากนี้ ยังนำแนวคิดการบริหารจัดการแบบ “ประสมโรง” มาประยุกต์ใช้ให้เกิดการบูรณาการเชิงธุรกิจ กล่าวคือ ทั้งสามคณะช่วยกันหางาน รับว่าจ้างงานแสดงต่าง ๆ แล้วมากระจายหน้าที่รับผิดชอบ ตามศักยภาพของแต่ละคณะ และแบ่งค่าตอบแทนตามสัดส่วนที่ตกลงกันได้ การบริหารจัดการมีลักษณะแบบหมุนเวียนตามคณะที่ติดต่อรับงานจากลูกค้า

ถือว่าคนนั้นเป็นผู้รับผิดชอบหลักของแต่ละงานตั้งแต่ต้นจนจบ รับผิดชอบต่อความต้องการของลูกค้า กำหนดการแบ่งสัดส่วนงาน คำตอบแทน รูปแบบการแสดง นักแสดง นักดนตรี และอุปกรณ์เครื่องแต่งกาย ด้วยแนวคิดนี้ ทำให้คณะละครทั้งสามมีงานว่าจ้างอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นการกระจายลงทุน หรือลดต้นทุนของคณะอีกด้วย โดยเฉพาะในด้านเครื่องแต่งกายละครที่มีราคาแพง ดูแลรักษายาก หรือนักดนตรีที่ว่าจ้างเข้ามาเมื่อมีงาน แต่ละคณะไม่จำเป็นต้องมีโครงสร้างแบบครบวงจรที่ต้องมีทุกอย่างเป็นของตัวเอง ผู้ว่าจ้างก็มีความพึงพอใจในผลงาน เพราะจะได้ผลงานเต็มรูปแบบ

รูปที่ 7 โครงสร้างการรับงานแบบ “ประสมโรง” (The structure of collaborative work acceptance)

รูปที่ 8 หน้าทีและสัดส่วนการทำงานของคณะละครแบบ “ประสมโรง” (The division of functions and work proportions of theater troupes)

จะพบว่า ผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดง จะมีรายได้จากการรับงานหรือถูกจ้างงานในรูปแบบต่าง ๆ รายได้ในรูปแบบของค่าจ้างจะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยความเจริญของสังคมและเศรษฐกิจ ดังนั้น ในสถานการณ์วิกฤตการระบาดของเชื้อโควิด-19 สภาพสังคมและภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยอย่างมาก ส่งผลกระทบต่อการสร้างรายได้ของผู้ประกอบอาชีพด้านการแสดงอย่างแน่นอน แนวคิดการบริหารจัดการแบบ “ประสมโรง” นี้ เป็นตัวอย่างหนึ่งถึงการปรับตัวและทางรอด ทำให้คณะละครสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง แม้ว่ารูปแบบการว่าจ้างที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะหายไป แต่การว่าจ้างในงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีก็ยังอยู่ไม่น้อย

การบริหารจัดการแบบ “ประสมโรง” ของคณะนาฏศิลป์ คณะพิทยนาฏศิลป์ และคณะนาฏศิลป์ภูมิภาคทำให้เกิดโมเดลธุรกิจที่เป็นรูปธรรมได้ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย คือ ลูกค้าที่มีความสนใจด้านนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย และงานสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ลูกค้าที่ต้องการการแสดงเป็นส่วนหนึ่งของประเพณี พิธีกรรม ตามชนศิลปวัฒนธรรมไทย
2. ผลผลิตในรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่มีคุณภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า
3. ช่องทางการสื่อสารกับลูกค้า ยังอยู่ที่การบอกต่อปากต่อปากเป็นสำคัญ ถึงชื่อเสียงของคณะและผลงานที่มีคุณภาพ และช่องทางการสื่อสารออนไลน์ที่ทันสมัย
4. การสร้างลูกค้าสัมพันธ์ การตอบสนองความต้องการของลูกค้า ทั้งให้คำปรึกษาและเสนอแนะรูปแบบการแสดงและงบประมาณที่เหมาะสม
5. การสร้างรายได้ จากการช่วยกันหางาน แล้วแบ่งสัดส่วนของรายรับหลังหักค่าใช้จ่าย ทำให้คณะและสมาชิกในคณะมีรายได้ที่ชัดเจนต่อเนื่อง
6. ทรัพยากรหลักในการแสดง ประกอบด้วยนักแสดง นักดนตรี อุปกรณ์การแสดง และเครื่องแต่งกาย
7. กิจกรรมสำคัญ คือการแสดงนาฏศิลป์ไทย เป็นที่มาของรายได้หลัก

8. คู่ค้าและเครือข่ายสนับสนุน ในรูปแบบของการรับงาน แบ่งงาน และการบริหารจัดการ ในที่นี้ คือ คณะนวัตนาฏศิลป์ คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์ และคณะนาฏศิลป์ถนิมภาภรณ์

9. โครงสร้างต้นทุน เกิดจากข้อตกลงในการดำเนินงาน ร่วมกันอย่างชัดเจน กำหนดส่วนแบ่งของแต่ละคน และส่วนแบ่ง ที่เข้าคณะสำหรับค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ

จากการศึกษาพบว่า การบริหารคณะละครแบบ “ประสมโรง” มีข้อได้เปรียบในการแข่งขันเชิงธุรกิจหลายประการ เมื่อเปรียบเทียบกับวิธีการจัดการคณะละครแบบเดี่ยว ที่ต้องมีทรัพยากร แรงงาน และต้นทุนจำนวนมากภายในคณะเดียว การบริหารจัดการแบบ “ประสมโรง” มีความคล่องตัวและประหยัดกว่า เพราะเป็นการระดมทรัพยากร แรงงาน และต้นทุน จากหลายแหล่ง เพิ่มช่องทางการสื่อสารรับงานกับลูกค้า อีกทั้งยังสามารถสร้างการแสดงที่หลากหลายตามความต้องการของลูกค้า ทำให้ผู้ประกอบการอาชีพด้านการแสดงได้รับการว่าจ้าง เพิ่มขึ้นและต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม จากการถอดบทเรียนในกรณีการบริหารจัดการ ของคณะละครนวัตนาฏศิลป์ คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์ และ คณะนาฏศิลป์ถนิมภาภรณ์ นี้ พบว่าแม้จะประสบความสำเร็จ ในการบริหารจัดการแบบ “ประสมโรง” ในระดับหนึ่ง แต่ก็ไม่มี โครงสร้างขององค์กรที่ชัดเจน เพราะแต่ละคณะมีอิสระการบริหารจัดการตามแบบฉบับของตนเอง เพียงแค่มุ่งเป้าไปที่ การหางานให้ได้มากที่สุด แล้วช่วยกันทำงานให้สำเร็จ มีรายรับมาแบ่งปันกันเป็นงาน ๆ ไป ดังนั้นจะเห็นว่าคณะ ละครในลักษณะขององค์กร จะเติบโตและยั่งยืนได้ยาก ถ้าต้องการประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น อาจต้องมีการปรับ รูปแบบขององค์กรให้มีความชัดเจน แต่ละคณะมีวิธีการบริหาร จัดการในมาตรฐานเดียวกัน เป็นคู่ค้าที่มีพันธะต่อกันอย่างดี ขณะเดียวกันต้องสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นและขยาย ช่องทางการสื่อสารกับลูกค้าผ่านสื่อสมัยใหม่ เปิดพื้นที่ สาธารณะเพื่อการแสดงให้ชุมชนมีส่วนร่วม นำเสนอผลงาน สร้างสรรค์ของตัวเองนอกเหนือจากงานที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า

ทั้งกรณีของการปรับตัวของคณะละครชาติจริงกล ไปร่งน้ำใจ และการบริหารจัดการแบบ “ประสมโรง” ของคณะนวัตนาฏศิลป์ คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์ คณะนาฏศิลป์ถนิมภาภรณ์ เป็นตัวอย่างสำคัญที่ผู้ประกอบการอาชีพที่เกี่ยวข้องกับ ศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อรับมือกับวิกฤตทางสังคมและเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี เช่น ในเหตุการณ์การระบาดของเชื้อโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อระบบ เศรษฐกิจ โดยเฉพาะภาวะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ซบเซา ซึ่งมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเป็นกลุ่มลูกค้าหลักของผู้ประกอบ อาชีพด้านนาฏศิลป์ไทย การปรับตัวนี้ก่อให้เกิดการบูรณาการ ขึ้นมากมาย เห็นได้ชัดจากการนำสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ ทั้งในการนำเสนอผลงานและในการสื่อสารกับกลุ่มลูกค้า หรือ การติดต่อประสานงานกับลูกค้า เชื่อว่าปรากฏการณ์นี้เป็น การพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส จะทำให้ธุรกิจด้านศิลปะการแสดง ของไทยมีรูปแบบใหม่ ๆ และขยายกลุ่มลูกค้าได้มากขึ้น รวมทั้งยังทำให้คนในสังคมได้เข้าใจและเข้าถึงศิลปะวัฒนธรรม ด้านการแสดงของไทยได้ง่ายขึ้นอีกด้วย

References

- Chomkeaw, N. (2021) *The management of the dance troupes: Navaphorn Narttilsil Troupe, Pimthai Narttilsil Troupe and Narttilsil Thanim Phaphorn Troupe (การบริหารจัดการคณะละครรำของ คณะนวัตนาฏศิลป์ คณะพิมพ์ไทยนาฏศิลป์ และคณะนาฏศิลป์ถนิม ภาภรณ์)*, Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai)
- Jiwakanon, R. (2003) *Thai theatre arts (ศิลปการละครของไทย)*, Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai)
- Kerdkul, P., Rattanarojnaku, P., & Rubpirom, P. (2021) *The management of Jongkul Prongnamjai Dance Troupe (การบริหาร จัดการคณะละครจริงกล ไปร่งน้ำใจ)*, Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai)